

SARATON HUYAYRALARI VA ULARNING KELIB CHIQISHI**O'ktamaliyeva Go'zalxon Anvarjon qizi****Rahmatullayeva Parizod Tohirjon qizi****Ibrohimova Nargiza Pahlavonjon qizi***Farg'ona Jamoat Salomatligi tibbiyot instituti T.P.I yo'nalishi**2 – bosqich 621- guruh talabalari*

Annotatsiya: *Bilamizki saraton hujayralari xavfli kasalliklarni keltirib chiqaradigan hujayralardir. Saraton hujayralarida hujayrani oddiy hujayradan saraton hujayrasiga aylantiradigan gen mutatsiyalari mavjud. Ushbu gen mutatsiyalari irsiy bo'lishi mumkin, vaqt o'tishi bilan biz keksayganimizda va genlar eskirganda yoki sigaret tutuni alkogol yoki quyoshdan ultrabinafsha nurlari genlarimizga zarar yetkazadigan omillar atrofida bo'lsak rivojlanadi.*

Kalit so'z: *Sog'lim hujayra , saraton hujayrasi, mutatsiya , gen , karsinoma , sarkoma , leykomiya , o'sma, ko'krak saratoni, o'pka saratoni.*

Abstract: *We know that cancer cells are the cells that cause dangerous diseases. Cancer cells have gene mutations that change the cell from a normal cell to a cancer cell. These gene mutations can be inherited, develop over time as we age and our genes wear out, or if we are around factors that damage our genes, such as cigarette smoke, alcohol, or UV rays from the sun.*

Key word: *Healthy cell, cancer cell, mutation, gene, carcinoma, sarcoma, leukemia, tumor, breast cancer, lung cancer.*

Sog'lom hujayralardan farqli o'laroq , saraton hujayralari yetuklikni davom etirmaydi yoki juda ixtisoslashgan bo'lmaydi. Hujayralar organizimda o'z vazifasini bajarishga qodir bo'lishi uchun yetuk bo'lishi kerak .Bu kamolot jarayoni defferentsiatsiya deb ataladi . Saraton kasalligida hujayralar ko'pincha juda tez ko'payadi. Saraton hujayralarida hujayrani oddiy hujayradan saraton hujayrasiga aylantiradigan gen mutatsiyasi mavjud . Ushbu gen mutatsiyalari irsiy bo'lishi ham mumkin vaqt o'tishi bilan biz keksayganimizda va genlar eskirganda yoki sigaret tutuni alkogol , quyoshdan tushadigan ultrabinafsha nurlanishi kabi genlarimizga zarar yetkazadigan narsalar atrofida bo'lsak rivojlanadi.

SARATONING TO'RTTA ASOSIY TURI

1 Karsinomalar ; Teri yoki ichki organlar va bezlar yuzasini qoplaydigan to'qimalarda boshlanadi

2 Sarkomalar ; asosan yosh kishilar yumshoq to'qimalar va suyaklarning zararlanishi , to'qimalarning yemirilishi, o'zidan uzoqdagi a'zolarga tez metastaz beradi va kuchli og'riq paydo bo'ladi

3 Leykemiya – bu qon tizimining xavfli kasalligi .Anig‘rog‘i suyak iligi va limfa tizimi zararlanishi , shuningdek qon saratoni deb ham ataladi. Leykemiya xalq orasida oq qon deb ham ataladi

4. Limfoma – bu asosan mahalliy suyak va miyadan bo‘lmagan limfoid to‘qimalaridan kelib chiqadigan xavfli o‘smanning o‘sishi bilan tavsiflangan kasallik

Saraton tananing deyarli hamma joyiga tarqali mumkin. Ammo ko‘pincha suyaklar jigar yoki o‘pkangizga o‘tadi . Ushbu yangi o‘smalar paydo bo‘lganda, ular asl o‘sma kabi bir xil turdagi saraton hujayralaridan hosil bo‘ladi. Har bir hujayra bo‘linishi bilan talomerlar xromosomalarni himoya qilish uchun juda qisqa bo‘lguncha qisqaradi va hujayra o‘ladi . Saraton telomerlarning normal qisqarish jarayonini o‘zgartirib , o‘lmas bo‘lib qoladi va buning o‘rniga talomerlarni uzaytiradi.Odamdagi eng qadimgi saraton o‘simtalari eramizdan avvalgi 1500 – yillarga to‘g‘ri keladigan Misr va Peru mo‘miyolarida topilgan.Tarqalgan saraton kasalligining ilmiy jihatdan hujjatlashtirilgan eng qadimgi hodisasi 2700- yil oldin Janubiy Sibir davlatlarida yashagan 40-50 yoshli skif podshosi edi.

Apelsin buyrak saratoni va leykemiya anglatadi .Yashil rangli jigar saratoni,limfoma va o‘t pufagi saratonini anglatadi. Binafsha rangining o‘zgarishi oshqozon osti saratonini anglatadi.

SARATON HUJAYRALARI RIVOJLANISH BOSQICHILARI

1 bosqich : saraton kichik hududda joylashgan va limfa tugunlari yoki boshqa to‘qimalarga tarqalmagan.

2 – bosqich : saraton o‘sdi lekin tarqalmagan

3 – bosqich : saraton kattalashgan va limfa tugunlari yoki boshqa to‘qimalarga tarqalishi mumkin.

4 – bosqich : Saraton boshqa organlarga yoki tanangizga tarqalishi

Eng keng tarqalgan saraton turladi ko‘krak, o‘pka , yo‘g‘on ichak va to‘g‘ri ichak , prostata saratoni.

Ro‘yxatdagi saratonlarning eng keng tarqalgan turi ko‘krak bezi saratoni bo‘lib , 2023 yilda AQSh da 300 590 yangi holat kutilmoqda. Keyingi o‘rinda prostata saratoni va o‘pka saratoni joylashgan.

SARATON GENETIKMI ?

Ha saraton irsiy kasallikdir.Bu hujayralarning o‘sishi va ko‘payishini boshqaradigan genlardagi o‘zgarishlar tufayli yuzaga keladi.Hujayralar tanangizning qurilish blokidir.Har bir hujayrada sizning genlaringizning nusxasi mavjud bo‘lib , ular qo‘llanma sifatida ishlaydi.

SARATON KASALLIGI CHASTOTASI

Daraja.Mamlakat. Saraton

1. Mo‘g‘uliston -969.420

2. Yangi Zelandiya -438.100

3. Irlandiya. -. 373. 700

4.Vengirya. – 368 .100

Ko'krak saratoni – bu ko'krak hujayralarida hosil bo'ladigan saraton.Teri saratonidan keyin ko'krak saratoni AQSH ayollarida tashxis qo'yilgan eng keng tarqalgan va saraton hisoblanadi. Ko'krak bezi saratoni erkaklarda ham ayollarda ham paydo bo'lishi mumkin , ammo bu ayollarda ko'proq . Ko'krak bezi saratoni haqida xabardorlikni oshirish va tadqiqotlarni moliyalashtirish uchun katta yordam ko'krak saratoni tashxisi va davolashda yutuqlarni yaratishga yordam beradi.

XULOSA

Hozirgi kunda atrof muhit tabiatda saraton hujayralarini faolashtiradigan mutagenlar juda ko'p . Shuning uchun ham qator Yevropa davlatlarida saraton hujayralarini ko'rsatkichlari o'sishga davom etmoqda , bularni kamaytirish uchun sog'lom turmush tarziga rioya qilish , tog'ri ovqatlanish , meyoriy uyqu , stress uzoqda bolish kabilarga amal qilsak maqsadga muvofiq bo'ladi deb o'ylayman.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1 Patologik Anatomiya A.I.Sturuqov
- 2 Patologik Anatomiya Yakubov.V.C
- 3 Patologik Fiziologiya Abdullayev.N.H
- 4.<https://www.cancer.org>
- 5 . [https:// www.cancer.net](https://www.cancer.net)
- 6.<https://onlinelibrary.wiley.com>